

**O carte literară și de mărturii istorice: *Mihai Teliman, FOILETOANE*,
Editura Septentrion, Rădăuți, 1999, 190 p.**

Cel mai talentat și mai popular dintre ziariștii Bucovinei, nefericitul **Teliman** (1863-1902), omul răpus de fizie la mai puțin de 39 de ani, se reîntoarce printre noi, cu unul dintre cele două volume postume: primul, *Foiletoane* (1906), uitat de cvasitotalitate, ca și cel de-al doilea, *Nuvela umoristice* (1907).

E o reîntoarcere timidă și tristă. Timidă, fiindcă recenta ediție, din 1999, pornește dintr-o margine de țară, de la Rădăuți, din inițiativa cărturarului **Vasile Precup**, profesor pensionar, în numele Societății pentru Cultură și Literatură Română, iar cartea se tipărește tot la Suceava, ca și în 1906, când apărea prefăcută de George Tofan, sub egida Societății Școala Română – azi, ca și atunci, la Cernăuți sau la București, “ușile” fiindu-i închise. Tristă reîntoarcere într-o Bucovină din care jumătatea de nord e încă sub ocupație străină și abandonată oficial de niște pigmei, care au adus țara la sapă de lemn.

În recenta ediție, **Vasile Precup** a operat unele intervenții minime, strict necesare, în textul inițial, spre a-l face mai accesibil cititorului; el explică unele cuvinte, expresii, sintagme ieșite din uz, precum și unele evenimente; traduce textele germane prin osârdia acad. Radu Grigorovici; introduce ca postfață cea mai îndreptățită recenzie apărută în 1966, actuală prin conținut și prin titlu, *Un scriitor necunoscut, Mihai Teliman*, semnată de Nicolae Iorga.

Destinul lui **Mihai Teliman** este cel al unui intelectual român, care încearcă să ia cu asalt dificultățile și asperitățile unei stăpâniri străine. Născut la 20 noiembrie 1863 la Siret, urmează școala primară în târgul natal, gimnaziul și liceul real la Cernăuți, apoi cursurile Academiei de pictură la Viena. Își formează astfel o temeinică și erudită cultură umanistă. După terminarea studiilor, funcționează, între 1888-1890 ca profesor de desen la Gimnaziul din Suceava, apoi se dedică exclusiv ziaristicii; lucrează mai mulți ani în redacția “Gazetei Bucovina” și colaborează la mai toate publicațiile din zonă, între care “Bukowinaer Journal”, “Deșteptarea”, “Patria”, “Santinelă”. Munca până la istovire, neajunsurile vieții cotidiene, sănătatea șubredă îl răpun de tuberculoză pulmonară, în 1902.

Volumul aflat acum la cea de-a doua ediție, *Foiletoane*, are o dublă semnificația literară și ca document istoric. Umorul trist, abia stăpânit sau gata să irumpă în hohote, ironia fină, arta persiflării, măiestria cu care face haz de necaz, mijloacele estetice prin care ridiculizează prostia, lăcomia, îngâmfarea, invidia, mândria deșartă, demagogia unora și ipocrizia altora face din paginile sale adevărate bijuterii literare, originale, perene, care ar putea sta alături de cele mai bune scrieri ale clasicii prozei satirice românești în frunte cu I.L. Caragiale.

Dar, aceleași *Foiletoane* conțin și mărturii cu valoare de document istoric, despre realitățile din Bucovina anilor 1890-1902. Astfel, colonizările și migrările, scrie el, au produs “mari schimbări pentru noi, românii bucovineni”, adică, “plebe de tot soiul, lighiane de străini, sosiră în țară cu îmbelșugata lor progenitură, umplând toate locurile, ca lăcustele, ce se năpustesc asupra roadelor bogatelor câmpii”. Dintre noii veniți, cei mai numeroși sunt rutenii: “inundați de veșnic crescândă influență a Galiției răsăritene, viitorul nostru e mai mult decât problematic, fiindcă, la noi, vin în sate, curat românești câte 30-40 de familii de ruteni pe an; asimilăm ce putem, însă, în fine, murim de prea multă mâncare”. Consecințele negative ale acestei invazii sunt pauperizarea autohtonilor; la Siret, de pildă “proprietarii avuți, de odinioară, ce locuiau în centrul orașului, au devenit azi pâlmași, ce duc o viață solitară, în căsuțe mici, așezate la periferia orașului”. Imaginea oamenilor de rând e jalnică: “Droaie de lucrători vin cu coasa pe umăr, oameni muți și trudiți, spre casă. Iată colo se așează pe prispă familia proletară; cu ochii afundați în orbite, cu fața colbăită, cu picioarele grele, rupte de ascuțișul miriștei, cu palmele bătătorite, pe prispa măturată se așterne un ștergar, iar din o legăturică cu grijă învălită se scot acum frugalele lor bucate, o mămăligă mucegăită, făcută încă ieri seară, căci, vezi, peste zi nu-i când...”

Fruntașii politici ai românilor – scria el – “în loc să-și strângă rândurile, spre apărarea comună, umblă besmetici, ca roiul de albine ce își caută matca rătăcită”; astfel că “bărbații, care ne făcură să credem că vor fi la timpul lor stejari, deveniră trestii de mocirlă, ce-și pleacă slugarnicul lor cap la cea mai mică suflare a vântului”. Un avertisment pare totuși să se anunțe, iremediabil: “coarda elasticității răbdării noastre cu mai suferă nici un pic de strunire...”

Iată numai câteva motive, pentru care semnalăm și salutăm călduros reîntoarcerea lui Teliman printre noi – mai mult încă: ar fi cazul ca filologii și istoricii să facă să apară o ediție completă a operelor sale, la București și difuzată în întreg spațiul locuit de români, ca o binemeritată expresie a prețurii muncii sale oneste și valoroase, și, totodată ca un act târziu de dreptate istorică.

Mihai Iacobescu